

Психологічне здоров'я особи і суспільства

УДК 159.923.2-053.81:316.6

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ “ЗОЛОТОЇ МОЛОДІ”

Галина Католик

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: katolyk@hotmail.com

Розкрито проблему ціннісних орієнтацій “золотої молоді”. Наголошено на аналізі ціннісних орієнтацій та поведінкових і рольових стереотипах такої молоді. Розглянуто експериментальне дослідження ціннісних орієнтацій “золотої молоді”, що дає можливість говорити про створення психокорекційної програми, яка компенсує певні особистісні дефіцити.

Ключові слова: “золота молодь”, самооцінка, ціннісні орієнтації, поведінкові та рольові стереотипи.

Постановка проблеми. Ціннісні орієнтації – це складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності особистості, є складовою частиною системи відношень особистості, визначає загальний підхід людини до світу, до себе та надає зміст і напрямок особистісним позиціям, поведінці, вчинкам.

Розуміючи ту важливу роль, яку ціннісні орієнтації відіграють у життєдіяльності особистості, нас зацікавило питання: які цінності переважають у “золотої молоді”, яка сьогодні займає одне з чільних місць у нашому суспільстві, має свою субкультуру, часто межує із соціальними нормами, а інколи має прояви антисоціального скерування.

У зв'язку з цим мета проведеного дослідження – теоретично проаналізувати та експериментально дослідити ціннісні орієнтації сучасної “золотої молоді”.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання:

1. Теоретично проаналізувати наукові дослідження стосовно означеної проблематики.
2. Дослідити ціннісні орієнтації та їхню ієрархію в “золотої молоді”, за допомогою методики “Життєві цінності”.
3. Визначити рівень самооцінки “золотої молоді”.
4. Розглянути минуле “золотої молоді”, за допомогою методики “Опиши своє минуле” М. Куна.
5. Вивчити плани на майбутнє “золотої молоді”, за допомогою методики “Опиши своє майбутнє” М. Куна, та визначити переважаючу сферу планів.

Об'єкт дослідження – психологічні особливості “золотої молоді”.

Предмет дослідження – ціннісні орієнтації “золотої молоді”.

Під час роботи висунуто такі гіпотези:

1. У планах на майбутнє у “золотої молоді” переважає сфера успіху.
2. У “золотої молоді” існує зв'язок між рівнем самооцінки та розвагами.

У дослідженні взяли участь дівчата і хлопці віком від 16 до 17 років, які належать до субкультури “золота молодь” та контрольна група молодих людей, які не належать до цієї субкультури.

Результати дослідження опрацьовано за допомогою статистичних методів і на їхній основі зроблено висновки.

1.1. Ціннісні орієнтації – ядро структури особистості.

Свою діяльність людина будує відповідно до нормативів і цінностей. Без усвідомлення людиною змісту цінностей, якими вона керується, неможливо визначити мету її діяльності. Саме цей суб'єктивний аспект вироблення мети суспільної діяльності людей і відображається категорією ціннісної орієнтації. Ціннісні орієнтації утворюються на основі системи цінностей, які в межах такого суспільства виконують близькі функції, мають єдину систему значень і є найважливішим елементом у структурі особистості. В них відображається вибіркоче, суб'єктивне ставлення особистості до об'єктивних умов її життя. Найважливішою функцією цих орієнтацій є функція регулятора зовнішньої поведінки індивіда.

Ціннісні орієнтації – це смислові настанови суб'єкта, усвідомлені ним у процесі соціалізації і сформульовані в запропонованих суспільством, засобами масової інформації і т. ін. термінах, що дають змогу індивідуальній свідомості зробити суспільну духовну цінність своїм надбанням, за допомогою вже прийнятих у суспільстві і зафіксованих у мові значень.

Через те, що ціннісні орієнтації стали предметом вивчення різних наукових дисциплін, які різняться між собою концептуальними засобами, теоретичні уявлення про них украй багатозначні. Ціннісні орієнтації розуміють як “мету, прагнення, бажання, життєві ідеали, систему визначених норм” (1), “настанови на ті чи ті цінності матеріальної і духовної культури суспільства” (2), “конкретне ставлення до навколишнього середовища” (3), “моральність особистості” (4), “детермінанти ухвалення рішення” (5), “складні узагальнені системи ціннісних уявлень” (6), “основний канал перетворення культурних цінностей у стимули і мотиви практичної поведінки людей” (7).

Цінностями називають усю сукупність знаків, символів і явищ, якими індивід чи група керується у своїй поведінці. Ми акцентуємо увагу переважно на соціальних цінностях: статусі, престижі, авторитеті, владі, популярності тощо. Крім цього, ще існують культурні цінності. Оскільки стосовно людського суб'єкта вони є чимось самостійним, самодостатнім, а отже, таким, що принципово вимагає морального ставлення до себе.

Соціологічні теорії та персоналії надають цінностям не однакового значення. Вони можуть бути центральним пунктом аналізу (М. Вебер, Е. Дюркгайм, Т. Парсонс), коли вихідною аксіомою є твердження, що лише на основі загальноприйнятих цінностей стає можливим соціальний консенсус і правильна організація життя. А можуть (конфліктualізм, теорія обміну, структуралізм) займати досить скромне місце. Тоді основну увагу скеровують на дослідження об'єктивно діючих

механізмів інтеграції, а не суб'єктивних прагнень людей (скажімо, пошук громадської злагоди). Але в обох випадках цінності становлять необхідний момент соціологічного дослідження. Адже будь-які значні історичні зрушення (війни, революції, громадянські міжусобиці, демографічні процеси, технічні інновації та ін.) завжди просякнуті певними ціннісними орієнтаціями. Жорстка догматична орієнтованість на певні цінності призводить до суспільної інерції, консервації застарілих структур (забобони, вірування, звичаї).

У відповідному ціннісному забарвленні відбуваються і процеси соціальної класифікації і стратифікації, соціальні антагонізми та етнічні конфлікти. На ґрунті певних ціннісних орієнтацій формуються соціальні норми і механізми соціального контролю. На них, зазвичай, спирається соціальна система санкцій і заохочень, винагороди і покарання.

За принципом руху від абстрактного до конкретного можна побудувати таку ієрархію ціннісно-орієнтаційних рівнів: ідеологічний чи утопічний (найбільш універсальні цінності, які становлять упорядковану систему суджень, на основі яких досягають загальносуспільний консенсус); соціальні цінності (сукупність орієнтацій, необхідних для суспільного виживання групи або соціальної системи в цілому); нормативний рівень (чітко сформульовані правила поведінки індивіда або групи відповідно до прийнятих у такому суспільстві загальних цінностей); праксеологічний рівень (сукупність реально спостережуваних людських дій щодо втілення наявних цінностей). З певного погляду можна погодитися з Е. Дюркгаймом, Т. Парсонсом і П. Сорокіним, які стверджують, що без узагальненої (легітимізованої) системи цінностей і орієнтацій соціальний консенсус, інтеграція і стабільний порядок у суспільстві неможливі.

Між соціальними групами і "глобальним" суспільством здійснюється постійна взаємна трансмісія цінностей. Загальні цінності, йдучи "донизу", стають груповими орієнтаціями, нормами реальної колективної поведінки. У той же час групові цінності виступають тією первинною сировиною, з якої шляхом селекції, сполучення, інтеграції формуються загальні ціннісні орієнтації.

Ціннісні орієнтації – це широка система ціннісних відносин особистості, тому вони виявляються як вибірково-краще відношення не до окремих предметів і явищ, а до їхньої сукупності, тобто виражають загальну спрямованість індивіда на ті чи ті види соціальних цінностей.

Ціннісні орієнтації проявляються в меті, ідеалах, інтересах, життєвих планах, принципах, переконаннях та є утворенням ідейно-цільового плану, генеральною лінією життя людини.

У цінностях резюмується весь життєвий досвід особистості. Цей компонент структури особистості, на погляд учених, "становить собою деяку вісь свідомості, навколо якої обертаються помисли і почуття людини і з погляду якої зважуються багато життєвих питань" [2, с. 197–198]. На думку А. Здравомислова і В. Ядова, наявність стійких ціннісних орієнтацій характеризує зрілість людини і забезпечує її стабільність.

Ціннісні орієнтації – це внутрішній компонент свідомості та самосвідомості людини, як і цінність, вони відіграють дуже активну роль у визначенні спрямованості моральної діяльності особистості. Цінності – це ядро структури особистості, що визначає її спрямованість, вищий рівень регуляції соціальною поведінкою особистості.

Цінності регулюють не тільки наявний, але і майбутній стан особистості; вони визначають не тільки принципи її життя, але і її мету, завдання, ідеали. Цінності, що виступають як уявлення особистості про належне, мобілізують життєві сили і здібності на досягнення визначеної мети. Світ цінностей – це передусім світ культури, духовності людини, її моральної свідомості, тих оцінок, у яких виражається міра духовного багатства особистості. Оскільки ж головною абсолютною цінністю є людина, то дуже важливо зрозуміти, що ж звеличує людину, без чого неможливе повне розкриття її творчих здібностей (на рівні потреб), що виступає як необхідні умови її буття (на рівні інтересів), а також і те, що відповідає поняттям про призначення людини та її гідність, ті моменти в мотивації, в яких розкривається самоствердження та свобода особистості. Потреби, інтереси, здібності та цінності – взаємодіючі елементи моральної свідомості та поведінки особистості.

Для людини мета жити не зводиться лише до простого виживання, але ще й до задоволення певних емоційних і духовних потреб. Тому механізм успіху людини, а саме – цінності, допомагають їй не тільки уникати і переборювати небезпеку і здійснювати інші, притаманні всьому тваринному світу функції, але й творити, створювати поетичні твори, управляти виробництвом, займатися комерцією, досліджувати нові горизонти в науці, здобувати спокій духу, удосконалюватися, коротше кажучи, – досягати успіхів у будь-якій іншій сфері діяльності, що ототожнюється з уявленням про щасливе і повнокровне життя.

Отже, вибірковість освоєння цінностей суспільства забезпечує ієрархічність індивідуальної системи цінностей особистості, її неповторну своєрідність і унікальність. Своєю чергою, унікальність і своєрідність індивідуальної системи цінностей визначає неповторність і своєрідність самої особистості, адже відповіді на запитання: якою є та чи та особистість – це насамперед відповіді на запитання: які цінності особистості, що визначають її ставлення до основних сфер життя – до світу, інших людей і самого себе.

1.2. Роль самооцінки у структурі особистості

Самооцінка – це складне утворення людської психіки. Воно виникає на основі узагальнювальної роботи процесів самосвідомості, яка проходить різні етапи і знаходиться на різних рівнях розвитку під час становлення самої особистості. Тому самооцінка постійно змінюється та удосконалюється. Процес встановлення самооцінки не може бути кінцевим, оскільки сама особистість постійно розвивається, а звідси змінюється і її уявлення, поняття про себе, емоційно-ціннісне ставлення до себе. Все це і призводить до зміни змісту, способу вироблення самооцінки і міри її участі в регуляції поведінки особистості.

Зміст самооцінки багатоаспектний, так само, як складна та багатоаспектна і сама особистість. Він охоплює світ її моральних цінностей, відношень, можливостей.

Самооцінка різних компонентів в особистості може знаходитись на різних рівнях стійкості, адекватності, зрілості. Самооцінки окремих цінностей особистості, її мотивації, відношень, проявів тих чи тих психологічних особливостей тощо взаємодіють між собою. Форми взаємодії самооцінок можуть бути найрізноманітніші – єдність, узгодженість, взаємодоповнюваність, але часто

вони знаходяться і в конфліктних відношеннях. Це досить складні зв'язки між окремими самооцінками, які передують процесу вироблення єдиної самооцінки, супроводжують його і виражаються в постійних пошуках особистістю самої себе, інколи болючими та безрезультатними; безперервній актуалізації уваги на своєму внутрішньому світі з тим, щоб зрозуміти ступінь своєї цінності в суспільстві, знайти і визначити своє місце в системі складних соціальних, професійних, сімейних і просто особистісних зв'язків та відношень. Процес вироблення єдиної самооцінки, синтезований із багатьох окремих самооцінок, нерівномірно розподілений у часі.

У процесі становлення самооцінки особистості провідна роль належить її раціональному компоненту. Саме на основі самоаналізу відбувається ніби "виявлення" недостатньо чітких компонентів самооцінки та їхнє "введення" у сферу свідомого зі сфери несвідомого. Далі через раціональний компонент самооцінки здійснюється узагальнення найбільш значимих для особистості окремих самооцінок, їхній синтез і вироблення цінності самооцінки, в яких відображається сутність особистості, яку вона усвідомлює.

Самооцінка – суб'єктивне утворення людської психіки. Вона формується за більш-менш активною участю самої особистості, відображає якісну своєрідність її психічного світу. Тому самооцінка не у всіх своїх елементах може збігатися з об'єктивною оцінкою цієї особистості. Вона може бути заниженою або, навпаки, завищеною. Занадто висока чи занадто низька самооцінка може стати внутрішнім джерелом конфліктів особистості. Зрозуміло, що така конфліктність буде проявлятися по-різному. Завищена самооцінка призводить до того, що людина схильна переоцінювати себе в ситуаціях, які не дають для цього підстав. Як наслідок, вона інколи стикається з опором навколишніх людей, які відкидають її претензії, озлоблюється, проявляє підозрілість, високомірність, агресію, і зрештою може втратити необхідні міжособистісні контакти, замкнутись. Надмірно низька самооцінка може свідчити про розвиток комплексу неповноцінності, стійкої невпевненості в собі, відмови від ініціативи, байдужості, самозвинуваченні та тривожності.

Головна функція самооцінки в психічному житті особистості в тому, що вона виступає необхідною внутрішньою умовою регуляції поведінки і діяльності. Через введення самооцінки в структуру мотивації діяльності особистість здійснює неперервне співвідношення своїх можливостей, внутрішніх психологічних резервів із цілями і засобами діяльності. У своїй поведінці людина безперервно "приміряє" себе до особливостей ситуації, поведінки інших людей, їхньої реакції на свою поведінку. Вища форма саморегуляції на основі самооцінки полягає в своєрідному творчому ставленні до власної особистості – в прагненні змінити та покращити себе, в реалізації цього прагнення.

Самооцінка відіграє дуже важливу роль в організації результативного управління своєю поведінкою, без неї важко і навіть неможливо самовизначитись у житті. Адекватна самооцінка дає людині моральне задоволення та підтримує її людську гідність.

1.3. Поведінкові й рольові стереотипи "золотої молоді"

Появу молодіжних субкультур як культурного феномену в сучасному розумінні й формах прояву зумовила особлива ситуація, що склалася в перші

повоєнні роки у країнах, які пережили Другу світову війну. Цю ситуацію характеризує високий рівень соціального консенсусу за умов низького рівня життя, що забезпечило *безкризовий* розвиток виробництва, потрібного для післявоєнного розвитку економіки. Відчуття ейфорії, спричинене усвідомленням того, що після закінчення війни *найстрашніше* в людській історії вже позаду і гірше, ніж було, не буде, посилилося відчуттям відкритих перспектив. У такій ситуації спостерігалася повна нестача зовнішніх ознак класового конфлікту. Чинник загальної соціальної напруженості з'явився у Західній Європі та США тільки наприкінці 50-х років ХХ ст. Однак упродовж десяти післявоєнних років відновлення економіки мало першочергове значення, відсуваючи на інший план соціальні суперечності. Молодь у той час не мала ані своєї музики, ані свого брендового одягу, ані форм дозвілля, що могли б символічно протиставити культурі *старшого покоління*. Молодь, яка пізнала на собі трагізм військового часу, рано подорослішала і була просто молодшою версією своїх батьків, соціокультурним інваріантом.

На відміну від молоді інших десятиріч, ця молодь не вважала за потрібне хоч у чомусь відрізнятись від представників старшого покоління. Цікаво, що саме зростання добробуту було причиною виникнення перших молодіжних субкультур у Великій Британії (*teddy-boys*, або *теди* – перша робітнича субкультура, *субкультура вільного часу*, 1956 рік), США (*бітники* – перша субкультура середнього класу, або *субкультура способу життя*, 1956 рік) та інших країнах Заходу. Якщо виокремлення молоді в особливу соціальну групу було ознакою входження людини в індустріальне сторіччя, у Новий час, то поява молодіжних субкультур ознаменувала появу постіндустріального суспільства.

Молодь як соціальна група виокремилася приблизно з часів індустріальної революції. Це – продукт збільшення перехідного періоду від дитинства до дорослої людини, що пов'язано з ускладненням розподілу праці й виробничих процесів. Другим важливим чинником виокремлення молоді стало спричинене *фабричною системою виробництва* відокремлення домашньої оселі від роботи, коли перехід у статус дорослої людини пов'язаний із відходом від родинного дому і досягненням незалежної позиції на ринку праці, а також із виникненням спеціальної системи навчання, що дає можливість набуття формальних навичок і кваліфікацій. Освітні функції в такий спосіб переходять від їхнього традиційного носія – сім'ї – до школи. Отже, історично й соціологічно молодь як соціальна група – продукт докорінних трансформаційних змін взаємостосунків у триаді *сім'я – школа – робота*.

У ранніх суспільствах перехід у статус дорослого частіше мав ритуальний характер (славетний обряд ініціації!), знання і навички здобували у процесі дорослішання. *Молоді як категорії чи епістемати просто не існувало*. Натомість в індустріальному (постіндустріальному) суспільстві спостерігаємо структурний розрив між сім'єю, в якій дітей виховували, і соціально-економічною системою, де вони мали посісти місце як дорослі. Перехід до статусу дорослого – тривалий і складний процес, і молодь займає у ньому важливу структурну позицію. У сучасному суспільстві дедалі міцнішає підпорядкування цивільного суспільства технократичному, життєвий простір визначає логіка ефективності та інструменталізму. Спосіб виробництва ґрунтується на наукових знаннях, а влада – на володінні інформацією.

Індивід постійно випробовує на собі вияви репресивної природи суспільства. Культура, зокрема традиційні цінності, руйнуються від експансії адміністративної раціональності й бюрократизму – *внутрішньої колонізації*. Електронна техніка створює нову революцію (науково-технічну і техніко-технологічну), сприяючи формуванню нового формату свідомості з домінуючими протестичними категоріями за назвою “одноманітність”, “стандарт”, “уніфікація”.

У наш час соціальні рухи, що виникають у суспільстві, мають мету не змінити державний лад, а захистити суспільство від технократичної держави і розвинути альтернативні стилі життя всередині суспільства. Джерела конфліктів радше культурні, ніж економічні та політичні. Прагнучи знайти і закріпити більш-менш міцний статус у суспільстві, молодь створює власну культуру, власну систему цінностей, альтернативну домінуючій культурі, тобто *субкультури*.

Уперше поняття “субкультура” як науковий термін з'явилося приблизно в 30-х роках ХХ ст. Термін поєднав такі концепти, як “люди одного кола, золота молодь, богема”. Виокремлення в теорії культури цього поняття має важливе методологічне значення, оскільки вказує на внутрішньодиференційовану культуру. У ньому відображається потреба культурного розмежування і самовизначення людини як елемента соціальних груп. Субкультура – це світ-для-себе, вона містить набір якостей, риси свідомості й поведінки, що відрізняють *спільність* від *суспільства* [5]. Водночас субкультура визначає внутрішню єдність групи і соціокультурну ідентичність її членів. Субкультуру з повним правом можна зарахувати до типу соціальних груп, що з'явилися внаслідок природного історичного поступу.

Молодіжна субкультура – стійка спільнота людей на віковій основі, що має власні регулятори соціальної поведінки: традиції та звичаї. Субкультура має чіткий механізм відтворення, а також збереження суспільної практики, що формує спосіб життя групи. Під особливим способом життя субкультури треба розуміти наявність особливих форм спілкування, особливого формату контактів, зв'язків, механізмів соціального регулювання, шкали цінностей і, щонайважливіше, мови, знакової системи символів, ритуалів і міфології. Молодь як субкультура певною мірою відокремлена від суспільства, її соціальне життя проходить лише всередині групи у спілкуванні з належними до системи. Усередині такої групи молода людина не має каналів зв'язку з рештою світу.

У повоєнній західній психології та соціології утвердилася думка, що спрямованість молоді на самостійні творчі пошуки нових культурних цінностей пов'язана з особливими психічними властивостями. Стикаючись із культурною спадщиною і життєвими цінностями *батьків*, молодь у всі епохи прагнула скинути з себе пута колишніх стереотипів, що і забезпечувало культурну динаміку. Розвиваючи цю ідею, західні дослідники дійшли висновку про історичне месіанство молоді. Уперше цей висновок сформулював К. Мангайм [6], який намагався виявити рушійні сили історичного розвитку. Дослідник розглядав молодь як стимулятор змін. Він вважав, що історія рухається стрибками. Щоб суспільне життя не стояло на місці, потрібен той, хто постійно вдаряє нагайкою. Тепер цю функцію покладено на молодь.

К. Мангайм ідеалізував свідомість і поведінку молоді, програму дій якої закладено в біологічній природі поколінь. Звідси випливало, що будь-які чини

молоді мають апріорно позитивний характер через факт їхнього існування, оскільки, прийшовши на зміну *батькам*, молодь є творцем життя і суспільства. Головне завдання молоді – вивільнити інстинкти і, відкинувши заповіді попереднього покоління, виконати свою історичну місію.

У 60-і роки ХХ ст. ідеї К. Мангайма здобули підтримку в молодіжній культурі, що стверджувала себе через комплекс ідей, норм і цінностей, які суперечили панівній у суспільстві культурі. Це протистояння отримало назву *контркультури*. Поняття “контркультура” вживають у літературі як загальне позначення різних за ідейно-політичною орієнтацією цінностей груп молоді, що протиставляються офіційним цінностям. Цей протест має різні форми – від пасивних до екстремістських. Загальнодемократична мета поєднується з анархізмом, лівим радикалізмом; це – спосіб життя, прийнятий культурним нігілізмом, технофобією, релігійними пошуками.

Контркультура і комплекс явищ, що позначає це поняття, були предметом активного обговорення на Заході в середині 60-х років ХХ ст. Факт цей засвідчено появою двох філософсько-художніх бестселерів: книг Т. Розака “Формування контркультури” (1969) і Ч. Рейча “Позеленіла Америка” (1970), де контркультуру вперше було подано як ідеологічно впорядковане цілісне світосприйняття стилю поведінки та способу життя. Самовизначення контркультури здійснюється у формі зіставлення ідеології та політичної практики *нових лівих*. Причини і характер молодіжного бунту Т. Розак прагне подати як такі, що мають надполітичний характер культурного феномену неполітичного руху. Богемність він визначає як загальну межу, що об'єднує бітників, хіпі та інші молодіжні субкультури.

Контркультура, за Т. Розаком, поєднує в собі нову ліву соціологію Ч. Мілза, фрейд-марксизм Р. Маркузе, анархізм П. Гудмана, апокаліптичний містицизм Н. Брауна, дзен-буддійську психотерапію А. Вотса та окультизм Т. Ліри. Якщо розглядати контркультуру у вузькому значенні, то це – те, що об'єднує всі форми молодіжного протесту другої пол. ХХ ст., це – особливий тип свідомості, світовідчуття і способу життя. Найвпливовіші діячі контркультури не належали до молодого покоління.

Отже, сама контркультура була концептом людей середнього віку, які внесли її в середовище молоді, оскільки вірили, подібно до К. Мангайма, в месіанську роль молоді. Осередком контркультури як культурного феномену були общини хіпі, що сповідували ідею про трансформацію суспільства за власним прикладом.

“Золота молодь” – це певна молодіжна субкультура, в якій життєдіяльність і майбутнє її представників здебільшого влаштовують їхні впливові батьки, що й спричиняє певні стереотипи стосунків зі собою та соціумом. Цей вираз з'явився у Франції в епоху Директорії.

Досить потужною є “армія” представників “гламурної” молоді. Атрибутами належності до цієї субкультури передусім є відповідна уніформа, як-от джинси на стегнах, пояси з великими пряжками, футболки і широкі окуляри, кеди чи кросівки. Їх об'єднують дорогі розваги та одяг. Вони часто показово зверхні. У складі цієї молоді – діти із заможних родин. Вони легко підпадають під вплив моди та реклами. Зазвичай, у їхніх батьків є фінансові можливості, але немає необхідного часу для будування стосунків із своїми дітьми. Тому вони готові

компенсувати власне почуття провини перед дітьми певними грошовими вкладками в їхню життєдіяльність. Українська “золота молодь” (згідно з результатами психологічного опитування, яке ми провели) – це насамперед ті молоді люди, які:

- щодня тратять на себе приблизно 100 доларів;
- носять взуття на суму не меншу ніж 500 у. о.;
- мають годинник на суму від 10000 доларів до 1 млн (фірми “Шاپар”, “Вашерон Константен”, “Патек Філіп”, “Картєс”, “Шанель”);
- мають автомобіль найпрестижніших марок, як-от “Мерседеси 8BK”, “Хаммери”, “БМВ 23”, “Міні”, “Порш” тощо;
- носять одяг від Річменд чи Капеллі або інших престижних фірм;
- регулярно відвідують клуби. Мінімальна витрата однієї людини на бар – від 20 \$; максимальна – досягає тисяч. Вживають здебільшого текилу, абсент, дорогі лонги та коньяки;
- навчаються у престижних ВНЗ на престижних факультетах;
- часто підсолоджують собі життя таблетками амфітаміну чи екстазі, а також важкими наркотиками – героїном та кокаїном.

Зазначимо, що під способом життя розуміють стійку типову форму життєдіяльності особистості, міру її входження в соціум, типові форми взаємодії індивіда зі суспільством, різними соціальними групами, іншими людьми. Тобто йдеться про звички, традиції, стереотипи поведінки, які визначають взаємозалежність між індивідом та його оточенням.

Виокремлюють різні види способу життя. При цьому основою можуть слугувати певні системи соціально-культурних цінностей, пріоритетів: картини світу, розуміння норм, коло спілкування, інтереси, потреби і способи їхнього задоволення та ін.

2.1. Опис методик дослідження

У групу досліджуваних увійшли дівчата і хлопці віком від 16 до 17 років. Під час експериментальної роботи застосовано такі методики:

1. Методика “Життєві цінності”.
2. Методи прямого оцінювання (самооцінки) (за І. Пригожиним).
3. Методика “Опиши своє минуле” М. Куна.
4. Методика “Опиши своє майбутнє” М. Куна.

3.3 Аналіз результатів дослідження

Дані дослідження опрацьовано методами статистичного аналізу, а саме: кореляційного та порівняльного аналізів.

Фактор “**Золота молодь**” має прямі кореляційні зв'язки з факторами:

- Домагання $r = 0,66$;
- Матеріальний добробут $r = 0,59$;
- Слава, влада, визнання $r = 0,67$. Що є свідченням не тільки ціннісних орієнтацій, але й способу життя загалом.

Фактор “**Позитивні спогади**” прямо корелює з фактором Любов $r = 0,49$. Чим більше молода людина має позитивних спогадів про своє дитинство, тим більше вона наділена почуттям любові.

Фактор “**Стать**” має обернений кореляційний зв'язок із фактором:

• Негативні спогади $r = -0,55$, що є свідченням того, що чим краще статево окреслена особистість, тим менше у її житті негативних спогадів, тобто вона набула більшого позитивного досвіду і сприймає себе тотожно відповідному статі архетипу. А також прямо корелює зв'язок із факторами:

- Самооцінка $r = 0,46$;
- Любов $r = -0,63$. Чим адекватніше молода людина сприймає себе статево (тобто на цьому рівні відсутній внутрішньопсихологічний конфлікт), тим вища у неї самооцінка та почуття любові.

Фактор "**Негативні спогади**" має прямий кореляційний зв'язок із фактором:

• Негативні плани $r = 0,51$, що відповідає теорії Е. Берна про життєві сценарії, тобто молодь, що отримала негативний дитячий досвід не очікує нічого хорошого й у майбутньому.

Фактор "**Самооцінка**" має позитивні кореляційні зв'язки з факторами:

- Домагання $r = 0,64$;
- Матеріальний добробут $r = 0,48$;
- Слава, влада, визнання $r = 0,53$. Тобто самооцінка молодої людини, що належить до "золотої молоді" прямо залежить від рівня її домагань, матеріального добробуту, слави, влади та визнання.

Відповідно і фактор "**Домагання**" має позитивні кореляційні зв'язки з факторами:

- Матеріальний добробут $r = 0,72$;
- Слава, влада, визнання $r = 0,64$.

А фактор "**Матеріальний добробут**" прямо корелює з фактором:

- Слава, влада, визнання $r = 0,82$.

Фактор "**Друзі**" має позитивні кореляційні зв'язки з фактором Любов $r = 0,50$, що відповідає життєвій закономірності. Чим більше молода людина наділена почуттям любові, тим більше для неї важливою є дружба.

Згідно з даними порівняльного аналізу суттєві відмінності виявлено між групами за такими факторами: Вік, Домагання, Матеріальний добробут та Слава, влада, визнання.

За результатами порівняльного аналізу з'ясовано, що для "золотої молоді" притаманні вищі Домагання, більш вагомими для неї є цінності **Матеріального добробуту та Слави, влади, визнання** порівняно із "звичайною молоддю".

Отже, ми виявили певні чинники, які суттєво впливають на ціннісні орієнтації "золотої молоді", зокрема на самооцінку. Відповідно варто було б створити психокорекційну програму, яка б давала молодій людині можливість конструктивної організації результативного управління своєю поведінкою.

Література

1. Бердяев Н. Смысл истории. М., 1990.
2. Дроздовський Д. Код майбутнього // В кн.: Криза людини в європейській філософії: від екзистенціалізму до українського шістдесятництва. К.: Всесвіт, 2006. С. 7–16.
3. Кетзе Дж. Молодість // Всесвіт, 2005. № 1– 2; № 3– 4.

4. Мангейм К. Очерки социологии знания: Проблема поколений – состязательность-экономические амбиции // РАН; Институт научной информации по общественным наукам. М. : ИНИОН РАН, 2000.
5. Молодёжная субкультура. Одесса: АстроПринт, 1999.
6. Про сучасні соціальні підходи у визначенні молодості як конструкту, його трансформації в історії СРСР та України. Див.: Кириченко І. Молодість – це рання зрілість. Інтерв'ю з О. Яременком // Дзеркало тижня, 2004. № 24 (499). 19–25 червня або < <http://www.zn.kiev.ua/nn/show/499/46835/>>.

FEATURES OF VALUES' ORIENTATIONS OF THE "GOLDEN YOUTH"

Halyna Katolyk

Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: katolyk@hotmail.com

The article discusses the problem of value orientations of the "golden youth". The stress is laid on the analysis of value orientations as a core of an individual's structure, the role of self-assessment, behavioural and role stereotypes of the golden youth. Experimental research of the golden youth's value orientations has been done. It allows to speak about further creation of a psycho-correction programme for overcoming or compensating the available identity deficits.

Keywords: golden youth, self-assessment, behavioural and role stereotypes, value orientation.

*Стаття надійшла до редколегії 20.05.2010
Прийнята до друку 16.06.2010*